

Priðjudaginn 13. maí 1969.

Nr. 16/1969. **Matthías Andrússon**
(Páll S. Pálsson hrl.)

gegn

Emilíu Guðlaugsdóttur
(Guðjón Steingrímsson hrl.).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Einar Arnalds, Benedikt Sigurjónsson,
Gizur Bergsteinsson og Logi Einarsson og prófessor Theodór B.
Lindal.

Bifreiðar. Kaup og sala. Skaðabætur. Veðskuldabréf.
Tómlæti. Fyrning.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 21. janúar 1969. Krefst hann sýknu af öllum kröfum stefnda og málskostnaðar úr hendi hennar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Veðskuldabréf það, sem mál þetta fjallar um, var gefið út hinn 7. maí 1962 til handhafa. Fjárhæð þess, kr. 60.000.00, skyldi greidd á tíu árum með jöfnum árlegum afborgunum. Gjaldddagar voru 7. maí ár hvert, í fyrsta sinn 7. maí 1963. Var skuldin tryggð með fasteignaveði. Samkvæmt gögnum málsins verður talið, að í kaupum aðilja hafi veðskulda-bréfið verið tekið sem fullnaðargreiðsla á hluta andvirðis hinnar seldu bifreiðar. Ef stefndi vildi síðar bera fyrir sig, að þessari greiðslu væri áfátt, bar henni að skýra áfrýjanda frá því án ástæðulauss dráttar, og því heldur, þar sem verðmæti veðsins hafði borið á góma við kaupin. Þau voru gerð hinn 21. júlí 1962, en af hálfu stefnda kom umkvörtun eigi fram fyrr en 14. október 1963. Var því krafa, sem stefndi kynni að eiga á hendur áfrýjanda, fallin niður fyrir tóm-læti hennar, enda voru svik ekki höfð í frammi.

Héraðsdómsstefna var birt 23. janúar 1968. Krafan var því

einnig fallin niður fyrir fyrningu, sbr. 1. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905.

Afrýjanda verður því dæmd sýkna af kröfum stefnda.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma stefnda til að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem ákveðst samtals kr. 20.000.00.

Dómsorð:

Afrýjandi, Matthías Andrússon, á að vera sýkn af kröfum stefnda, Emilíu Guðlaugsdóttur.

Stefndi greiði áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, kr. 20.000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Kópavogs 30. október 1968.

Mál þetta, sem dómtekið var hinn 18. þ. m., er höfðað hér fyrir bæjarþinginu með stefnu, útgefinni hinn 22. janúar s.l. af Emilíu Guðlaugsdóttur, Safamýri 39, Reykjavík, gegn Matthíasi Andrésyni, Þinghólsbraut 78 í Kópavogi, til greiðslu eftirstöðva kaupverðs bifreiðar að upphæð kr. 68.300.00 auk 7% ársvaxta frá 7. maí 1962 til greiðsludags og málskostnaðar að skaðlausu.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að hann verði algerlega sýknaður af öllum kröfum stefnanda og sér verði tildæmdur málskostnaður úr hendi hennar, en til vara, að kröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar, vextir felldir niður, svo og málskostnaður.

Samkvæmt gögnum málsins eru málavextir þessir:

Með afsali, dags. 21. júlí 1962, seldi stefnandi stefnda fólksbifreiðina R 10985, Mercedes Benz 180, árgerð 1956. Í afsalsbréfi þessu segir svo m. a.:

„Bifreiðin afsalast í núverandi ástandi, sem kaupandi þekkir og sættir sig við að öllu leyti.

Umsamið kaupverð er kr. 150.000.00 — eitt hundrað og fimmtíu þúsund krónur — sem kaupandi greiðir þannig:

- A) Í peningum kr. 50.000.00
- B) Með skuldabréfi, sem tryggt er með veði í fasteign — 60.000.00
- C) Fyrir eftirstöðvum samþykkir kaupandi víxla 16 að tölu, hvern að fjárhæð kr. 2.500.00, sem greið-

ast skulu mánaðarlega, í fyrsta sinn 5. septem-
ber 1962, samtals að fjárhæð kr. 40.000.00

Kr. 150.000.00“

Alla samningsgerð af hálfu stefnanda í sambandi við kaup þessi annaðist Ari Guðmundsson bankastarfsmaður í umboði hennar. Hafði komið á samband milli stefnda og Ara fyrir tilstilli bílasala í Reykjavík og Stefáns Gíslasonar, flugmanns Loftleiða h/f, en bifreiðin var geymd í einu flugskýla félagsins á Reykjavíkurflugvelli. Stefndi, sem hafði verið búsettur í Reykjavík, var að flytjast búferlum norður í land, en hann hafði verið ráðinn framkvæmdastjóri bílaverkstæðis á Akureyri. Þar sem hann varð að hafa heimili sitt á Möðruvöllum í Hörgárdal og sækja vinnu á Akureyri, hafði hann mikinn áhuga á að fá sér sparneytinn bíl, en bifreið stefnanda, R 10985, var með dieselvél. Stefndi átti bifreið með benzínvél, sem hann ætlaði sér að selja, svo að sér yrði kleift að kaupa aðra bifreið. Fór svo, að stefndi seldi bifreið sína manni nokkrum í Reykjavík, Sigurjóni Hallgrímssyni að nafni, fyrir veðskuldabréf að upphæð kr. 60.000.00. Veðskuldabréf þetta var útgefið 7. maí 1962 af Sturlaugi Friðrikssyni, Grettisgötu 46 í Reykjavík. Var bréfið til 10 ára og fyrsti gjalddagi 7. maí 1963, og bar bréfið 7% ársvexti og tryggt með 3. veðrétti í „Sigurðarhúsi“ á Stokkseyri á eftir samtals kr. 88.000.00 á 1. og 2. veðrétti.

Stefndi kveður bróður Sigurjóns, Jónas Hallgrímsson, hafa annazt um kaupin og hafi hann tjáð sér, að allt væri í lagi með bréfið, þar sem tiltölulega lítið hvíldi á undan því og væri þinglýsing þess annmarkalaus samkvæmt upplýsingum sýsluskrifstofunnar á Selfossi. Hins vegar kveðst stefndi sjálfur engar sérstakar athuganir hafa gert viðvirkjandi bréfinu og hafði alls enga vitneskju um, hvers konar hús þetta svonefnda „Sigurðarhús“ var eða hvaða maður útgefandi bréfsins var.

Veðskuldabréf þetta bauð stefndi síðan fram sem greiðslu á hluta kaupverðs bifreiðar stefnanda, og varð það síðan að samkomulagi. Ari Guðmundsson hefur borið, að hann hafi spurt stefnda, hvort bréf þetta væri öruggt og vel tryggt, og kveður hann stefnda hafa svarað því til, að það væri veðtryggt í íbúðarhúsi á Stokkseyri og væri alveg öruggt. Þessu hefur stefndi mótmælt, en kveðst hafa viðhaft nákvæmlega sömu ummæli um bréfið og Jónas Hallgrímsson við sig.

Þegar gengið hafi verið frá bílakaupunum, eins og greinir í afsalinu frá 21. júlí 1962, fékk stefndi bifreiðina afhenta og fluttist fljótlega búferlum norður í land.

Ari Guðmundsson, umboðsmaður stefnanda, kom veðskulda-bréfinu til innheimtu í útibúi Landsbankans á Selfossi. Þegar bréfið féll í gjalddaga í fyrsta sinn, stóð útgefandi þess eigi í skilum með afborgunina, og var þá bréfið sent til lögfræðinga-deildar Landsbankans í Reykjavík til frekari innheimtuaðgerða. Leiddi þetta til þess, að veðið, hið svonefnda „Sigurðarhús“ á Stokkseyri, var selt á opinberu nauðungaruppbóði hinn 2. marz 1965 fyrir kr. 10.000.00, og krafðist 1. veðréttarhafi útlagningar sem ófullnægður veðhafi.

Þar sem veðtrygging skuldabréfsins var eigi lengur fyrir hendi, höfðaði nú stefnandi mál fyrir bæjarþingi Reykjavíkur gegn útgefanda, Sturlaugi Friðrikssyni, og með dómi, uppkveðnum 5. júlí 1965, var Sturlaugur dæmdur til að greiða höfuðstól bréfsins, kr. 60.000.00, með 7% ársvöxtum frá 7. maí 1962 til greiðsludags og kr. 8.300.00 í málskostnað.

Stefnandi kveður, að eigi hafi reynzt mögulegt að innheimta dómskuldina hjá Sturlaugi Friðrikssyni, þar sem hann sé eignalaus og allsendis ógjaldfær, og því hafi hann eigi átt annarra kosta völ en snúa sér að stefnda, heimildarmanni sínum að veðskulda-bréfinu og kaupanda bifreiðarinnar.

Stefnandi rökstyður dómkröfur sínar með því, að tekið hafi verið við veðskuldabréfinu fyrir sína hönd í þeirri góðu trú, að það væri ágætlega veðtryggt. Þessi góða trú af sinni hálfu hafi verið byggð á yfirlýsingum stefnda sjálfs þar að lútandi.

Umboðsmaður sinn við kaupin hafi beint því til lögmannsins, sem annaðist gerð afsalsins, hvort eigi væri ástæða til að taka baktryggingu í hinum selda bíl, en eigi hafi verið talin ástæða til þess, þegar stefndi ítrekað lýsti því yfir, að bréfið væri alveg öruggt. Samkvæmt því, sem síðar hafi komið í ljós með veðskuldabréfið, sé einsýnt, að hann hafi verið beittur svikum við kaupin. Þótt ef til vill verði eigi talið, að stefndi hafi framið þessi svik sín með fullkomnum ásetningi, sé hins vegar algerlega ljóst, að hann gerði það af vítaverðu gáleysi, þegar hann ítrekað við kaupin fullyrti, að bréfið væri ágætlega veðtryggt og öruggt. Leiði því af 30. gr. laga nr. 7/1936, að ógilda beri þessa greiðslu og dæma stefnda til að greiða stefnukröfurnar.

Í annan stað rökstyður stefnandi dómkröfur sínar með því, að þar sem greint veðskuldabréf, sem stefndi afhenti sem hluta

greiðslu, hafi reynzt gersamlega ónýtt og einskis virði, þá sé andvirði bifreiðarinnar enn ógreitt, sem nemi fjárhæð þess. Við það bætist að sjálfsgöðu tildæmdur málskostnaður í málinu gegn útgefanda. Hér sé alls eigi um að ræða kaup og sölu veðskulda-bréfs, heldur kaup og sölu bifreiðar, þar sem kaupandi afhendi seljanda veðskuldabréf sem hluta greiðslu. Greint veðskuldabréf hafi alls eigi verið tekið sem fullnaðargreiðsla á þeim hluta kaupverðsins, sem upphæð þess sagði til um, heldur hafi við því verið tekið af stefnanda hálfu á þeim forsendum og í þeirri trú, að það fengist greitt hjá útgefanda þess eftir ákvæðum bréfsins, eða a. m. k. með aðför að veðinu. Þegar það nú liggi ljóst fyrir, að aðför að veðinu og útgefanda bréfsins hafi reynzt árangurslaus, þá uppvekist skuldasamband milli sín og stefnda út af kaupum hans á bifreiðinni.

Stefndi rökstyður aðalkröfu sína með því að vísa til þess, að viðskipti þau, sem mál þetta sé risið af, hafi átt sér stað fyrir u. þ. b. sex árum, hinn 21. júlí 1962, og því séu allar kröfur stefnanda vegna þessara viðskipta fallnar niður fyrir fyrningu, sbr. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfu-réttinda.

Þá kveður stefndi, að aðrar málsástæður styðji einnig sýknu-kröfu sína og þá helzt sú, að bifreiðin, sem stefnandi seldi sér, hafi verið stórlega gölluð. Hafi verið um leynda galla að ræða, sem fram komu strax um haustið 1962, og hafi þetta valdið sér fjárhagslegu tjóni, sem fyllilega samsvari kröfum stefnanda. Stefndi heldur því fram, að Ari Guðmundsson, umboðsmaður stefnda, hafi lýst bifreiðinni þannig við kaupin, að hún væri ný-innflutt og nýyfirfarin hjá þekktu fyrirtæki í Þýzkalandi, og væri þetta sérstaklega góður bíll og alveg í sérflokkki. Kílómetra-mælirinn sýndi 76.000 og hafi Ari talið, að bíllinn væri aðeins á fyrstu 100 þúsund kílómetrunum, eins og sagt er. Hafi sér litizt vel á bílinn samkvæmt þessum upplýsingum, því að alkunna væri, að vélar í bílum af þessari gerð ættu að duga allt upp í 400 þúsund kílómetra akstur, áður en til þess komi, að taka þurfi þær upp. Það hafi aftur á móti komið í ljós strax um haustið, að stórfelld svik höfðu verið höfð í frammi við viðgerð á vél bílsins og lýsingu ástands hennar, því að vélin reyndist algerlega útkeyrð. Viðgerðarkostnaður hennar nam milli 30 og 40 þúsund krónum, og þar við bættist kostnaður vegna afnotamissis í margar vikur.

Viku eftir kaupin kveður stefndi, að í ljós hafi komið, að

hjólbarðar bílsins, sem sagðir voru nýsólaðir, voru ónýtir. Þá hafi það einnig sýnt sig, eftir að kaupin voru útkljáð, að ógreiddir skattar hvíldu á bílnum, en við söluna hafi verið gengið út frá, að hann væri kvaða- og veðbandalaus. Stefnandi kveðst hafa orðið að greiða þessi áhvílandi gjöld og eigi hafa fengið þau endurgreidd þrátt fyrir gefin loforð um það frá umboðsmanni stefnanda.

Stefnandi mótmælir því alfarið að hafa fullyrt við kaupin, að veðskuldabréfið, sem hann bauð fram sem hluta greiðslu, væri fullkomlega veðtryggt og öruggt, heldur kveðst hann hafa lýst bréfinu nákvæmlega eins og heimildarmaður sinn lýsti því við sig. Hafi hann alls engum svikum beitt í þessu sambandi.

Stefnandi rökstyður varakröfu sína á eftirfarandi hátt: Verð bílsins hafi verið ákveðið kr. 150.000.00 með tilliti til affalla af veðskuldabréfinu. Hafi verð sams konar bíla verið þá kr. 120 til 125 þúsund. Samkvæmt því hafi afföll bréfsins verið kr. 25 til 30 þúsund. Þá komi það einnig til, að stefnandi hafi alls ekkert tjón beðið vegna þessara viðskipta, þar sem bíllinn hafi eigi kostað stefnanda nema u. þ. b. kr. 60.000.00 kominn hingað til lands og tollafgreiddur. Þvert á móti sé það svo, að stefnandi hagnist í reynd, þótt greiðslan samkvæmt veðskuldabréfinu sé ekki reiknuð með.

Stefnandi kveður enn fremur, að stefnandi hafi eigi alls kostar borið sig rétt að við innheimtu bréfsins og hafi þetta ef til vill leitt til þess, að bréfið fór í vanskil. Bendi gögn málsins m. a. til þess, að veðskuldabréfið hafi verið sett í innheimtu hjá útibúi Landsbankans á Selfossi eftir fyrsta gjalddaga þess. Einnig liggi ekkert fyrir um það, að útgefandi bréfsins sé raunverulega ógjaldfær, þótt einhvern tíma fyrir þremur árum hafi verið gert árangurslaust fjárnám hjá honum.

Stefnandi mótmælir sýknukröfu stefnda byggðri á fyrningu og heldur því fram, að fyrningarfrestur kröfu sinnar hafi fyrst byrjað að líða um haustið 1965, er fullljóst var orðið, að eigi reyndist unnt að fá greiðslu samkvæmt veðskuldabréfinu hjá útgefanda þess.

Þá mótmælir stefnandi því alfarið, að hin selda bifreið hafi verið með göllum þeim, sem stefnandi heldur fram, og vísar á bug öllum ásökunum hans um svik af sinni hálfu við kaupin. Hann telur jafnframt, að hefði stefnandi átt einhverjar kröfur á sig út af þessu atriði, væru þær allar niður fallnar fyrir tómlæti hans

sjálfs, þar sem hann fyrst nú undir rekstri máls þessa komi fram með kröfur í þessa átt.

Samkvæmt því, sem að framan er rakið um viðskipti þau, sem mál þetta er risið af, verður að telja, að ósannað sé, að þeir aðiljarnir hvor um sig hafi beitt hinn svikum við kaupin. Verður því niðurstaða í máli þessu eigi byggð á ákvæðum laga nr. 7/1936 að þessu lútandi.

Telja verður, að ekkert sé fram komið í málinu, sem sýni fram á eða sanni, að stefnandi hafi á sínum tíma undirgengizt að taka við nefndu veðskuldabréfi sem fullnaðargreiðslu á þeim hluta kaupverðs bifreiðarinnar, sem það hljóðaði upp á. Það er álit dómarsins, að með viðtöku veðskuldabréfsins hafi stefnandi skuldbundið sig til þess að leita eftir greiðslu á þessum hluta bílverðsins samkvæmt ákvæðum bréfsins, en á þeirri forsendu, að það væri tryggt og innheimtanlegt hjá skuldaranum. Álita verður, að hann hafi gegnt þessari skyldu sinni á viðunandi hátt eftir atvikum, og þar sem þessi viðleitni hans til innheimtu veðskuldabréfsins varð árangurslaus með öllu, ber að telja, að þá hafi endurvakizt krafa stefnanda á hendur stefnda um greiðslu þessa hluta bílverðsins.

Eftir því sem upplýst er í málinu, lauk innheimtuaðgerðum stefnanda vegna veðskuldabréfsins seint á árinu 1965. Samkvæmt því, sem áður er sagt, varð þá krafa stefnanda um fullnaðargreiðslu bílverðsins gildandi á ný og gjaldkræf gagnvart stefnda.

Í samræmi við ofanritað og með hliðsjón af ákvæðum 5. gr. laga nr. 14/1905 verður talið, að fyrningarfrestur kröfu stefnanda hafi fyrst byrjað að líða, er hún varð gildandi á ný og gjaldkræf hjá stefnda. Sama máli verður og talið, að gegni um áfallna vexti frá og með söludegi bifreiðarinnar hinn 21. júlí 1962. Verður því kröfu stefnda um sýknu vegna fyrningar hafnað.

Eins og fram er komið, styður stefndi enn fremur sýknukröfu sína með því, að fram hafi komið mjög verulegir leyndir gallar í hinni seldu bifreið. Upplýst er, að stefndi hefur fyrst nú undir rekstri málsins haft uppi formlegar kröfur í þessa átt. Verður því, sbr. 54. gr. laga nr. 39/1922, að telja, að allar þær kröfur, sem stefndi kynni að hafa átt á hendur stefnanda af þessu tilefni, séu löngu niður fallnar.

Eigi þykja efni til að taka til greina varakröfu stefnda um stórfellda lækkun á kröfum stefnanda. Ósannað er í málinu, að við ákvörðun söluverðs bílsins hafi verið höfð hliðsjón af afföllum

af veðskuldabréfinu. Þessu hefur verið mótmælt af hálfu stefnanda, og umboðsmaður hans við kaupin hefur borið, að í upphafi hafi verið sett upp hærra verð en síðar samdist um. Þá ber að líta til þess, að liðnir eru u. þ. b. $\frac{2}{3}$ hlutar þess tíma, sem höfuðstóll veðskuldabréfsins átti að greiðast á, án þess að stefnandi hafi fengið nokkra greiðslu.

Rétt þykir að fella á stefnanda greiðsluskyldu vegna kostnaðar þess, sem stefnandi hafði af tilraunum sínum til innheimtu veðskuldabréfsins með höfðun máls á hendur útgefanda þess, en eins og áður er rakið, nam hann kr. 8.300.00. Stefnandi lýsti því yfir við munnlegan flutning málsins, að hann mundi framselja stefnda bæjarþingsdóminn á hendur Sturlaugi Friðrikssyni.

Samkvæmt því, sem nú hefur verið rakið, verður stefndi dæmdur til að greiða stefnanda kr. 68.300.00 með 7% ársvöxtum af kr. 60.000.00 frá 21. júlí 1962 til 5. júlí 1965, en af kr. 68.300.00 frá þeim degi til greiðsludags og kr. 13.000.00 í málskostnað.

Ólafur St. Sigurðsson, fulltrúi bæjarfógeta, kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Matthías Andrésson, greiði stefnanda, Emilíu Guðlaugsdóttur, kr. 68.300.00 með 7% ársvöxtum frá 21. júlí 1962 til 5. júlí 1965, en af kr. 68.300.00 frá þeim degi til greiðsludags og kr. 13.000.00 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.
